

Egitatezko bikoteei buruzko Konstituzio Auzitegiaren doktrina: Euskal Erkidego Autonomoko eta Nafarroako egitatezko bikoteen egoera eta etorkizuna

Irantzu Beriain Flores

Aurkibidea

I. SARRERA. II. EGITATEZKO BIKOTEAK ETA BIKOTE AURAU-TUAK: LEGE BAT ONARTZEKO ARRAZOIAK ETA BERE EDUKIA. 1. Bikoteak: egitatezko errealtatetik, arauketa juridikora. 2. Euskal Erkidego Autonomoko eta Nafarroako egitatezko bikoteei buruzko Legeak. III. KONSTITUZIO AUZITEGIAREN DOKTRINA: 2013EKO APIRILAK 23KO 93/2013 EPAIA ETA 2016EKO EKAINAK 9KO 110/2016 EPAIA. 1. Sarrera. 2. Apirilak 24ko 2013eko Konstituzio Auzitegiaren 93/2013 epaia: uztailaren 3ko 6/2000 Foru Legearen Konstituzio-kontrakotasuna. 3. Ekainaren 9ko 2016eko Konstituzio Auzitegiaren epaia: Valentziako egitatezko bikoteei buruzko 5/2012 Legearen konstituzio-kontrakotasuna. IV. KONSTITUZIO AUZITEGIAREN DOKTRINAREN ONDORIOAK. EGITATEZKO BIKOTEEI BURUZKO LEGEEN ETORKIZUNA, LEGEGILEEN ERRONKA. V. BIBLIOGRAFIA.

I. SARRERA

Urte asko igaro dira egitatezko bikoteei buruzko Legeak onartu zirenetik. Gai honetan Nafarroako Legebiltzarra aitzindaria izan zen, 2000. urtean, Kataluniaren atzetik, egitatezko bikoteen berezko arauketa-eredua onartu zuenean. Era honetan, uztailaren 3ko 6/2000 Foru Legeak, bikote egonkorren berdintasun juridikoari buruzkoa, ezkondua ez dauden familia errealtate hauen arlo publikorako zein pribaturako araudia ezarri zuen.

Urte batzuk beranduago, eta lege-eredu ezberdinak indarrean zeudela, Euskal Legebiltzarrak bere eredua gehitu zion, Espainiar Estatu mailan egitatezko bikoteen errealtatea arautzeko existitzen zen lege-aniztasunari. Era honetan maiatzaren 7ko 2/2003 Legeak, Euskal egitatezko bikoteen arauketari buruzkoa, bikote hauei ezargarri zaien Zuzenbide pribatua eta publikoa jarri zuen indarrean.

Egitura aldetik bi Lege hauek antzekoak badira ere (arlotu pribatuko eta publikoko materien arauketa antzekoa dute eta), ezberdintasun nabarmen bat dute. Egitatezko bikoteen errealitatea arautzeko aukeratutako ereduaren ikuspuntutik, Nafarroako Legea ezargarria zaie arauan definitzen diren betekizunak konplizten dituzten bikoteei, aurretiazko bikotearen eraketa formala beharrezkoa izan gabe. Euskal Erkidego Autonomoan, ordea, Legearen ezarpenerako, bikotearen inskripzio bidezko aurretiazko eraketa formala galdatzen da.

Lege hauen egitura zein eraketa-ereduak abiapuntutzat hartuz, hurrengo lerroetan, Konstituzio Auzitegiak epai ezberdinen bitartez (berezi, Konstituzio Auzitegiaren 2013ko apirilaren 23ko 93/2013 Epaia eta Konstituzio Auzitegiaren 2016eko ekainaren 9ko 110/2016Epaia), egitatezko bikoteen inguruan eraiki duen doktrinaren edukia eta ondorioak aztertuko dira. Eta, era honetan ere, aukera izango dugu gaur egungo egitatezko bikoteei buruzko arauketaren behararen inguruko hausnarketa sakon bat egiteko.

II. EGITATEZKO BIKOTEAK ETA BIKOTE AURAUTUAK: LEGE BAT ONARTZEKO ARRAZOIAK ETA BERE EDUKIA

1. Bikoteak: egitatezko errealitatetik, arauketa juridikora

Egitatezko bikoteen arauketa justifikatzeko edota arauketa hau aurkartzeko arrazoiak ugariak eta, neurri handi batean, antzekoak izan dira. Errealitate hauek arautzearen aurka, norbanakoak Zuzenbidetik at bizitzea erabakitzeke duen askatasuna izan da gehien erabili den argudioa. Ez baita, ezkontzaz gain, bikoteak arautzeko arrazoirik ikusten, Zuzenbideak dituen erakunde orokorrak edo analogiaren bitartez konpondu badaitezke elkarbizitza mota honen ondorioz sor daitezkeen arazoak.

Lege hauek onartzearen alde, ordea, norbanakoak duen askatasuna eta alde ahulenaren babesa izan dira, era berean, mantendutako arrazoiak. Askatasuna, eredu ezberdinen artean erabaki ahal izateko, eta, araua, elkarbizitzan sor daitezkeen arazoen aurrean alderdi ahulena babestu ahal izateko¹.

¹ Argudio hauek egitatezko bikoteen lan gehienetan aurkitu daitezke. Besteak beste, honako lan hauek kontsultatu daitezke: FERRERES COMELLA, Víctor, El principio de igualdad y el derecho a no casarse (A propósito de la STC 222/1992), *Revista Española de Derecho Constitucional*, 42 (1994), 163-197. or.; GALLEGU DOMÍNGUEZ, Ignacio, *Las parejas no casadas y sus efectos patrimoniales*, Centro de Estudios Registrales, Madril, 1995; GAVIDIA SÁNCHEZ, Julio Vicente, *La unión libre*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 1995, eta La libertad de elección entre el matrimonio y la unión libre, *Derecho Privado y Constitución*, 12 (1998), 69-142. or.; REINA BERNÁLDEZ, Víctor y MARTINELL

Honekin bat, kontuan hartzekoak izan dira, baita ere, gizarteak bizi izan dituen egoera juridiko ezberdinak. Ez dugu ahaztu behar garai bateko ezkontza desgite-sistema (dibortzioa geldotzen zuena, edo, ezkontideen arteko beharrei ondarezko ondorioak esleitzen zizkiona), edota 2005. urterarte ezkontza-sistema sexu ezberdineko pertsonentzat diseinatuta zegoela.

Arrazoi hauek guztiak edota hauetariko batzuk kontuan hartuta, Espainiar Estatuko legegile ezberdinek egitatezko bikoteei buruzko arauak onartu dituzte. Jarduera hau erkidego mailan izan da bereziki nabarmena, Autonomia Erkidegoetako Legegileak izan baitira egitatezko bikoteei buruzko legeak onartu dituzten bakarrak. Batzuk, Nafarroan eta Euskal Erkidego Autonomoan bezala, Espainiar Konstituzioak 149. 1. 8 artikuluan ezartzen den eskuduntza zibilaren banaketan oinarrituz, arlo pribatuko zein publikoko arauak onartuz². Beste batzuk, ordea, eskuduntza zibil faltan, arlo publikoko gaiak arautzera mugatuz³. Hala ere, errealitate hauek arautzen dituen legea onartzeko proiektu

GISPERSAÚCH, Josep María, *Las uniones matrimoniales de hecho*, Marcial Pons, Madril, 1996; PANTALEÓN PRIETO, Fernando, Régimen jurídico civil de las uniones de hecho, *Uniones de hecho: XI Jornadas Jurídicas. Universitat de Lleida*, Lleida, 1998, 65-82. or.; DE AMUNÁTEGUI RODRÍGUEZ, Cristina, *Uniones de hecho; una nueva visión después de la publicación de las leyes sobre parejas estables*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 2002, eta La situación actual de las parejas no casadas, *InDret*, 3 (2015); BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo, La competencia para legislar sobre parejas de Hecho, *Derecho Privado y Constitución*, 17 (2003), 61-88. or.; MARTÍN CASALS, Miquel, El derecho a la «convivencia anónima en pareja»: ¿un nuevo derecho fundamental?, *InDret*, 3 (2013); GARCÍA RUBIO, M.ª Paz, Parejas de hecho y lealtad constitucional, *Estudios de Derecho civil en homenaje al profesor Francisco Javier Serrano García*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2005, 35-63. or., eta Las uniones de hecho en España, *Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Autónoma de Madrid*, 10 (2006), 113-137. or.; ASUA GONZÁLEZ, Clara, La STC 93/2013, de 23 de mayo y la regulación del régimen interno de las convivencias no matrimoniales en la Comunidad Autónoma del País Vasco, *RVAP*, 103 (2015), 17-54. or., edo, BERIAIN FLORES, Irantzu, Las uniones no matrimoniales y el derecho al libre desarrollo de la personalidad (A propósito de la sentencia del Tribunal Constitucional 93/2013, de 23 de abril), *Derecho Privado y Constitución*, 28 (2014), 137-172. or.

² Uztailak 29ko 25/2010 Legea, Kataluniako lotura egonkorrei buruzko (Kataluniako Kode Zibilaren II Liburuan integratu dena); martxoaren 22ko 1/2011 Lege Dekretua, Aragoiko Foru Zuzenbide Kodea, martxoaren 26ko 6/1999 Legea, ezkondu gabeko bikote egonkorrei buruzkoa, biltzen duena; uztailaren 3ko 6/2000 Nafarroako Foru Legea, bikote egonkorren berdintasunari buruzkoa; abenduaren 19ko 18/2001 Balearretako Legea, bikote egonkorrei buruzkoa; maiatzaren 7ko 2/2003 Euskal Erkidego Autonomo Legea, egitatezko bikoteei buruzkoa; ekainaren 14ko 2/2006 Galiziako Legearen Hirugarren Xedapen Gehigarria, eta urriaren 15ko 5/2012 Valentziako Legea, formalizatutako egitatezko bikoteei buruzkoa.

³ Abenduaren 19ko 11/2001 Madrilako Legea, egitatezko loturei buruzkoa; maiatzaren 23ko 4/2002 Asturiaseko Legea, bikote egonkorrei buruzkoa; maiatzaren 23ko 5/2002 Andaluziako Legea, egitatezko bikoteei buruzkoa; martxoaren 6ko 5/2003 Kanarietako Legea, egitatezko bikoteen arauketari buruzkoa; martxoaren 20ko 1/2005 Extremadurako Legea, egitatezko bikoteei buruzkoa, eta, maiatzaren 16ko 1/2005 Kantabriako Legea, egitatezko bikoteei buruzkoa.

adostu bat lortzea posiblea izan ez bada ere, Estatuko legegilea ez da atzean geratu. Izan ere, elkarbitzitan oinarritzen den bikote errealtate hau kontuan hartua izan da Zuzenbide publikoko zein pribatuko hainbat efektu zehazterako orduan⁴.

Deskribatu den lege-aniztasuna kontuan hartuta, gaur egun, azpimarratu daiteke, egitatezko bikoteen egoera juridikoa osoa ezberdina dela bizi diren lurraldea, eta honekin bat, ezargarrria zaien legea kontuan hartzen badugu. Horrela, lege autonomiko berezirik ez duten lurraldeetako egitatezko bikoteei Zuzenbide komunak hauentzat ezarri dituen efektuak ezarriko zaizkie. Eta, ildo honetan, kontuan hartzekoa da, arlo pribatuari dagokionez, Estatuko legegileak ez dituela bikotearen arteko eskubide eta obligazioak arautzen. Ondorioz, elkarbitzita horretatik ondorioztatzen diren arazoei aurre egiteko, Zuzenbide zibilak arautzen dituen printzipio orokorretara jo beharko da. Hala nola, ondarezko arloan, ez bidezko aberastea erabili izan ohi da, bikoteen arteko ondarezko desorekak orekatzeko. Gauza bera gertatuko da egitatezko bikoteari ezargarrri zaion Lege zehatzak, arlo pribatuko arauketa barneratzen ez duenean (horretarako eskuduntzarik ez dagoelako). Zuzenbide publikoko arauak biltzen dituen Legea ezargarrria izan arren, honen edukia ez du balio izango elkarbitzitzarekin zerikusia duten erlazioak arautzeko. Kasu hauetan, berriro ere, Zuzenbide zibileko printzipio orokorretara jo beharko dugu beharrezkoak diren irtenbideak aurkitzeko⁵.

⁴ Besteak beste, arlo zibilean, egitatezko bikoteen errealtatea kontuan hartzen da hurrengo materietan: Kode zibileko 101. Artikulua (pentsio ekonomikoa galtzeko kausa moduan); 320. 1 Artikulua (emantzipazio judiziala ahalbideratzen duen kausa moduan) eta 831. 5 Artikulua (hobetua izateko aukera galtzeko kausa moduan); uztailaren 7ko 30/1981 Legearen Hirugarren Xedapen (gizarte segurantzaren pensio ezberdinak eta alargun pensioa kobratzeko eskubidea aitortzen zaie), azaroaren 11ko 21/1987 Legearen Hirugarren Xedapen Gehigarria (sexu berdineko bikoteei adoptatzeko gaitasuna aitortzen zaie), edota, azaroaren 24ko 29/1994 Legearen 12.4, 16. 1. B eta 24. 1 artikuluak (aukera ematen zaie *inter vivos* zein *mortis causa* subrogazioa galdatzeko eta elbarrientzat beharrekoak diren obrak egiteko aukera). Arlo publikoari dagokionez, egitatezko bikoteen errealtatea aintzat hartzen da honako Legeetan: irailaren 26ko 1/1979 Lege Organikoaren 52. eta 53. artikuluetan (bisita eta komunikazioa eskubidea aitortzen zaie); martxoaren 26ko 51/1984 Legearen 10. 1 artikuluan (asilo-eskubidea eta errefuxiatu izaera aitortzen zaie); maiatzaren 24ko 6/1984 Lege Organikoaren 3. A) artikuluan (*habeas corpus* prozedurari hasiera emateko eskubidea aitortzen zaie), edota abenduaren 4ko 40/2007 Legearen 174. 3 artikuluan (alarguntasun-pentsiorako eskubidea aitortzen zaie).

⁵ Katalunian, Nafarroan, Aragoien, Balearretan, Euskadin eta Galizian ez ezik, hau da gainontzeko Erkidego Autonomoetan ematen den errealtatea. Valentziako Erkidego Autonomoak eskuduntza zibila izan arren, egitatezko bikoteen Legeak ezartzen duen arauketa zibila indargabetu egin da, Konstituzio Auzitegiaren 2016eko ekainaren 9an emandako 110/2016 Epaian. Auzitegiaren ustetan, Valentziako Erkidego Autonomoak duen ohituran oinarritutako eskuduntzak ez du barnebiltzen efektu zibilak dituen egitatezko bikoteei buruzko Lege bat onartzeko legitimazioa. Egitatezko bikotearen desegiteak

Egoera erabat ezberdina da eskuduntza zibila duten Erkidego Autonomoen kasuan. Non, Zuzenbide publikoko arauetz gain, arlo pribatuko, alegia, bikotekideen eskubide eta obligazioen erregimen juridikoa aplikatzeko aukera dagoen. Lege hauek bikotekideen estatutu juridikoa eratzten dute. Elkarbizitza bitartean, bikotekideen eskubide eta obligazioak zeintzuk diren ezarriz eta bikotea desegitean emango diren ondorioak finkatuz. Egia da hauetariko arau gehienak xedagarriak direla eta, beraz, bikotekideek aukeratu ahal izango dutela hauen edukia aldatzea. Baina, egia da ere, ezer adosten ez duten kasuetarako, edo araua xedaezina denean, legegileak irtenbide *ad hoc* bat bilatzen duela.

Nafarroako eta Euskal Erkidego Autonomoen egitatezko bikoteak, azken egoera honetan aurkitzen dira. Legea da, ezargarria den kasuetan, beraien elkarbizitza, desegitea eta arlo pribatuko zein publikoko bestelako gaiak arautzen dituen. Hauen erdua eta edukia aztertzeraz bideratuko ditugu hurrengo orrialdeak.

sortzen dituen arazoei aurre egiteko erabaili izan diren irtenbide juridikoak honako hauek izan dira: ez bidezko aberastea (1992eko maiatzaren 18ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 1992/9733); irabazpidezko erregimen juridikoaren isilbidezko eraketa (1992eko maiatzaren 18ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 1992, 4907), edota, Kode Zibileko 96 eta 97 artikuluen aplikazio analogikoa (1996eko abenduaren 16ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 1996/9020 eta 2001eko uztailaren 5ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 2001/4993, hurrenez hurren). Hala ere, 2013eko apirilak 23ko Konstituzio Auzitegiaren Epaiaz geroztik, ezinezkoa da analogia erabiltzea bikotekideen artean sortzen diren arazoak konpontzeko. Auzitegi Gorenak ere, epai honen aurretik, asko mugatu zuen analogiaren erabilera. Bere usteetan, analogiaren bitartez, ezkondu nahi izan ez den pertsonari ezkontza erregelak aplikatzea kontraesan bat izango litzateke. Era berean, Auzitegi honen usteetan, bikotea desegitea erabaki duen alderdia zigortzea suposatuko luke [2005eko irailaren 12ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 2005/7148; 2008eko maiatzaren 8ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ2008/2833 eta 2011eko ekainaren 16ko Auzitegi Gorenaren Epaia, RJ 2011/4246]. Egitatezko bikoteen arazoak konpontzeko analogiaren erabilerrari buruz, ikus, besteak beste: GARCÍA RUBIO, Mari Paz, Parejas de hecho..., cit. 40-41. or.; MARTÍNEZ PIÑEIRO CARAMÉS, Eduardo, El hecho de las parejas de hecho sin derecho, *Revista Jurídica del Notariado*, 45 (2003), 216-239. or.; TALAVERA FERNÁNDEZ, Pedro Agustín, *La unión de hecho y el derecho a no casarse*, Comares, Granada, 2001, 81-82. or.; GAVIDIA SÁNCHEZ, Julio Vicente, Analogía entre el matrimonio y la unión libre en la jurisprudencia del Tribunal Supremo y principio de libre ruptura de las uniones no matrimoniales. La unión libre en la jurisprudencia, *Aranzadi Civil*, 6 (2002), 4-11. or., edo, ¿Es la unión una situación análoga al matrimonio?, *Revista Jurídica del Notariado*, 1999, 199-355. or.; GARCÍA MÁ, Francisco Javier, Las uniones de hecho: su problemática jurídica, *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, 648 (1998), 1520-1532. or.; FERRES COMELLA, Victor, El principio de..., cit., 163-196. or.; AMUNÁTEGUI RODRÍGUEZ, Cristina, Uniones de hecho y enriquecimiento injusto, IZQUIERDO TOLSADA, M, zuzendaria, *Comentarios a las sentencias de unificación de doctrina*, Dykinson, 2008, Madril, 25-74. or.; DE LA IGLESIA PRADOS, Eduardo., La eficacia actual de las normas reguladoras de las parejas de hecho, *Revista Doctrinal Aranzadi Civil-Mercantil*, 8, 2. or., edo, ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, Succession rights and unmarried couples in Spanish law, *Oñati Soci-Legal Series*, 4. alea, e. zenbakia (2014), 186-190. or.

2. Euskal Erkidego Autonomoko eta Nafarroako egitatezko bikoteei buruzko Legeak

a) Uztailaren 3ko 6/2000 Foru Legea, bikote egonkorren berdintasun juridikoari buruzkoa

Lege honen analisiarekin hasi baino lehen, argi geratu behar da orain aipatuko diren artikuluko asko efikaziarik gabe geratu direla Konstituzio Auzitegiak 2013eko apirilaren 23an emandako epaiaren ondorioz. Hala ere, komenigarria iruditu zait, Auzitegi honen doktrina eta bere eraginak aztertu aurretik, Lege honen edukia zein den ezagutzea. Era honetan, alderatu ahal izango dugulako Euskal Autonomia Erkidegoan emandako Legearekin eta, bide batez, finkatu ahal izango dira gaur egungo legegileen etorkizuneko erronkak zeintzuk diren.

Nafarroako legegileak elkarbizitzan oinarritutako bikote-eredu bat ezarri du. Foru Legearen arabera, 2. artikuluan jasotzen diren betekizunak eta urte bateko elkarbizitza edo seme-alabak komunean izatea beharrezko da Legearen arabera bikote egonkor bat izateko. Arauak, era berean, eraketa eskritura publikoan egiteko aukera ematen du. Baina, horrek ez du aldatzen egitatezko elkarbizitza eredutzat duen arauketa eredu honen diseinua. Esan bezala, urte bateko elkarbizitza edo komunean izandako seme-alabak nahikoak dira, Foru Legean aurreikusten diren efektuak bikoteari ezartzeko⁶.

Bikotekideak adinez nagusiak izan behar dira eta beraien artean ezin daiteke egon lerro zuzeneko zein alboko lerroko (2. graduraino) ahaidetasun erlaziorik, ezta hirugarren batekiko ezkontza edo bikote loturarik. Horrez gain, Legea ezarri ahal izateko, bikotekide batek, gutxienez, Nafarroako auzotartasun zibila izan behar du.

Bikote egonkorren estatutua osatzen duten eskubide eta obligazioak arautzerako orduan, foru legegileak bikotekideen borondate autonomia gailentzen du. Bikote egonkorrek aukera dute beraien arteko erlazio pertsonal eta ondarezkoak nahi duten moduan arautzeko. Baina, askatasun honekin bat, Foru Legeak elkarbizitzaren ondorioz sortutako ondare arloko alde garrantzitsuenak arautzen ditu. Era honetan, Legeak oinarritzko arauak finkatzen ditu hondoko gaietan: familia kargei aurre egiteko bikotekideen parte hartzea, alderdien akordio faltan ezargarria dena (5. 3. art.); familia beharrei aurre egiteko hirugarrenenekiko

⁶ Egitatezko bikoteen arauketa-eredu ezberdinen analisia ikus daiteke, MARTÍN CASALS, Miquel, *El derecho a...*, cit., 11-20. or. Lan honetan azaltzen denez, ereduak ezberdinak izan arren, Espainiar Estatu mailan onartu diren Legeetan jaso diren sistemak, bi multzotan banatu daitezke. Batetik, egitatezko bikotearen eraketa formala galdatzen dutenak. Eta, bestetik, egitatezko elkarbizitzaren frogan oinarritzen dutenak beraien arauketa, eraketa formala beharrezkoa izan gabe.

berenganatutako zorrei aurre egiteko derrigorrezko erantzukizun sistema solidarioa (7. art.) eta, desegite kasuetarako, diru sarrera propioak izateko gaitasuna gutxitua jasan duen bikotearen aldeko mantenu pentsioa, edota, akordio faltan, bikotekideen arteko desorekak gainditzeko konpentsazio-pentsioa galdatzeko aukera (5. 4 eta 5. art.).

Elkarbizitza bera arautzen dituzten erregelekin bat, legegileak, bikote egonkorrak eta ezkontideak hurrengo gaitan parekatzen ditu: oinordetza mailan, bikote alargunaren fideltasun-usufruktua ezagutzen zaio; *abintestato* bidezko oinordeko izaera aitortzen zaio, edo, kontatzaile partitzaile izateko debekua finkatzen da (11. art.). Ez gaitasun, tutoretza, kuratela, absentzia eta zarrasteltasunaren erregimenetan (9. art.), edota, adopzioan (8. art.), ezkontideen eta bikote egonkorren arteko berdintasuna da erregela nagusia.

Arlo pribatuan aldarrikatzen den berdintasun hau, arlo publikora luzatzen da modu berean; bai eremu fiskalean (12. art.), zein funtzio publikoan (13. art.).

b) Maiatzaren 7ko 2/2003 Legeak, Euskal egitatezko bikoteen arauketari buruzkoa

Nafarroako Legearekin gertatzen den bezala, Lege honen edukia ere hiru zutabe nagusitan banatu daiteke.

Batetik, bikotekideen betekizunei eta eraketa araei buruzkoa. Aurreko kasuan ez bezala, Euskal legegileak egitatezko bikoteen eraketa formalak galdatzen duen eredia ezartzen du. Legea ezartzeko eta, hortaz, egitatezko bikotea legeztatua izateko (egitatezko bikote izatetik, arauzko bikote izatera igaroz), helburu honekin sortutako udal zein erkidego mailako erregistro administratiboetan inskripzioa gauzatzea beharrezkoa izango da. Borondate adierazpen hau beharrezkoa da ere bikotea desegin nahi den kasuetan. Inskripzioa gauzatu ahal izateko, gutxienez, bikotekideetako batek euskal auzotartasun zibila izan behar du⁷.

⁷ Ekainaren 25eko 5/2015 Legeak, Euskal Zuzenbide Zibilari buruzkoa, egindako erreforma aurretik, auzotartasun administratiboa baino ez zen galdatzen erregistro publiko hauetan inskripzioa gauzatu ahal izateko. Horrek ez zuen esan nahi Legeak arautzen dituen efektu zibilak ezartzeko lotura-irizpidea aldatzen denik. Kode Zibilak aldarrikatzen duen moduan, ordenamendu zibil ezargarririk zehazteko irizpidea auzotartasun zibila behar du izan, eta hau aldatzerik ez dago izaera autonomikoa duen Lege baten bitartez (Kode Zibileko 9 eta 16 artikulua). Erreforma eta gero, esan bezala, auzotartasun zibila eskatzen da inskripzioa gauzatu ahal izateko. Kontuan hartu, gainontzeko Lege autonomikoek ez dutela auzotartasuna galdatzen bikotea eratzeko beharrezko den betekizun moduan, baizik eta Legea ezartzeko beharrezkoa den lotura-irizpide gisa finkatzen dutela. Euskal Erkidego Autonomoan, beraz, arlo publikoko ondorioetatik baliatzeko ere, auzotartasun zibila galdatu egiten da. Hau beharrezkoa baita inskripzioa gauzatzeko.

Era berean, bikotekideak adinez nagusiak edo emantzipatuak izan behar dira, eta beraien artean ez da egon behar ahaidetasunean (lerro zuzeneko edota albokoa bigarren graduan) edota bestelako ezkontza edo bikote loturan oinarritzen den eragozpenik (2. art.).

Bestetik, eraturako bikoteei ezargarriak zaizkien efektu zibilak jasotzen dira. Arau orokor moduan, Legeak bikotekideei askatasuna ematen die arlo pertsonaleko eta ondarezko erlazioak eta efektuak arautzeko, elkarbizitza bitartean eta desegin ondoren.

Bikotekideek beraien elkarbizitzan ezargarria izango den ondarezko erregimena ezartzeko aukera ezberdinak dituzte. Eraiki ahal izango dute berezko modelo bat. Beraiek sortzen dituzten erregelakin osatuko dena eta baliogarria izango dena elkarbizitza bitartean zein desegitea eman ondoren gerta daitezkeen gorabeherak arautzeko. Askatasuna izango dute, baita ere, Kode Zibilean arautzen diren ezkontzazko ondarezko erregimenen artean bat aukeratzeko. Edota, era berean, beraien esku dago egitatezko bikoteei buruzko Lege honek jasotzen duen ondarezko eredura atxikitzea. Azken honek, funtsean, etxebizitzaren manturako erregelak; familia gastuetan parte hartzeko modua; komunean dituzten ondasunen xedapenari buruzko arauak, edota, iraungitze kasuetarako, galdatu daitezkeen pentsioak arautzen ditu (Legearen 5. eta 6. Artikuluak).

Akordio faltan, ez da azken eredu hau ezarriko (esan bezala, bere ezarpenarako beharrezkoa delako bikotekideen atxikitzea), baizik eta, Legeak adierazten duen moduan, Kode Zibilak arautzen duen banaketa ondarezko erregimena ezarriko zaie (5. 3. art.).

Ekainaren 25eko 5/2015 Legea, Euskal Zuzenbide Zibilar buruzkoa, onartu arte ez zen erregimen subsidiariorik aurreikusten. Era horretan, bikotekideek ez bazuten eredu propio bat diseinatzeko, edo, Kode zibileko zein egitatezko bikotei buruzko Legean aurreikusten diren ondarezko erregelara erantzten, elkarbizitza zein desegitea arautzeko ez zen arau berezirik ezartzen. Kasu horietan, irtenbideak Zuzenbide zibileko printzipio orokorren arabera bilatu behar ziren. Erreformatz geroztik, ordea, akordio faltan, banaketa erregimenaren erregelak aplikatuko dira.

Azkenik, Nafarroan gertatzen den moduan, Euskal Legeak parekatu egingen ditu egitatezko bikoteak eta ezkontideak, honako gai hauetan: familia harrean (7. art.); adopzioan (8. artikulua); oinordetzan (9. art.); arlo fiskalean (10. art.); funtzio publikoan (11. art.); bitartekaritza gaietan (12. art.); osasun arloan (13. art.); nagusien egoitzei buruzko erregimenean (14. art.); *post mortem* izaera duten izapide administratiboetan (15. art.); presondegiko erregimenetan (16. artikuluan), edota Erkidego honen eskuduntza eremuko gizarte segurantzaren gaietan (17. art.).

Arlo publikoko materiak albo batera utziz, kontuan hartzekoa da, Legeak adopzioa eta familia harrera erregimenei erreferentzia egin arren, Euskal Erkidegoko legegileak, egun arte, ez duela gai hauen arauketa zibila garatu⁸. Oinordetzan, ordea, parekotasun hori ekainaren 25eko 5/2015 Legean barneratua geratu da, eta honako gai hauetara luzatzen da: senipartedunak dira; lege bidezko oinordekoak dira; ondasunen erreserba-eskubidearen titularrak dira; ahaide tronkalak dira, eta, esku komuneko, oinordetza itunen zein komisario bidezko oinordekotza arautzen dituzten erregeletara lotuta dauden subjektuak dira.

III. KONSTITUZIO AUZITEGIAREN DOKTRINA: 2013EKO APIRI-LAK 23KO 93/2013 EPAIA ETA 2016EKO EKAINAK 9KO 110/2016 EPAIA

1. Sarrera

Hasiera hasieratik eta arrazoi ezberdinengatik egitatezko bikoteei buruzko Legeen konstituzionaltasuna zalantzan jarri izan da⁹. Arlo pribatuaren ikuspuntutik, funtsean, aurkaratzeko arrazoiak bi izan dira:

Batetik, uste delako Lege hauen edukia Espainiar Konstituzioaren 10. 1. artikulua urratzen dutela (*norbanakoaren garapen askea*).

Bestetik, argudioak ezberdinak izanda, Lege hauek Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua ezartzen duen arlo zibileko eskuduntza banaketa gaingaitzen dutela baieztatzen delako. Bai, berezko eskuduntza zibila *garatzeko* dauden mugak errespetatzen ez direlako. Bai, Espainiar Estatuko legegileari,

⁸ Adopzioari dagokionez, egitatezko bikoteei buruzko Legean soilik jasotzen dira erakunde honen inguruko zenbait erregela. Zehazki, Legearen 8. Artikuluan adopzio motak eta subjektuen erregimena (partziala) ezartzen da. Ezkontideei eta bikotekideei aukera berdina emanez, Legeak honako adopzio motak onartzen ditu: sexu ezberdineko zein berdineko subjektuek egiten duten aldibereko edo jarraiko (bata bestearen seme-alaba adoptatzen duenean) adopzioa. Gai honetan sakontzeko ikus, BERIAIN FLORES, Irantzu, *La adopción del hijo del cónyuge o de la pareja*, Tirant lo Blanch, 2013, edota, ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, BERIAIN FLORES, Irantzu, GALIZIA AIZPURUA, Gorka Horacio *eta alii*, *Manual de Derecho Civil Vasco*, Atelier, Bartzelona, 2016.

⁹ Gai honi buruz ikus, besteak beste, PANTALEÓN PRIETO, Fernando, Régimen jurídico civil..., cit., 67-83. or.; VALPUESTA FERNÁNDEZ, Rosario, La encrucijada de la familia, *Libro Homenaje al Profesor Luis Puig Ferriol*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 2006, 2430-2436. or.; BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo, La competencia para..., 85-86. or.; ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, El matrimonio hoy: sus perfiles jurídicos *ad intra y ad extra*, *Teoría & derecho. Revista de Pensamiento Jurídico*, 2 (2007), 21-27. or.; GAVIDIA SÁNCHEZ, Julio Vicente, ¿Es la unión..., cit., 206-254. or.; TALAVERA FERNÁNDEZ, Pedro Agustín., *La unión de...*, cit., 95-187. or., o, GARCÍA RUBIO, Mari Paz., Parejas de hecho..., cit. 35-46. or.

era eskusiboan, erreserbatzen zaizkion materiak arautzen dituztela mantentzen delako¹⁰.

Egun arte, gai honetan, hiru dira Konstituzio Auzitegiak eman dituen Epaia. Lehenengo biak 2013. urtean eman dira, eta Madrileko zein Nafarroako egitatezko bikoteei buruzko Legeen konstituzionaltasuna neurtzen da¹¹. Azkenengoan, 2016. urtekoa, Valentziako Legearekiko konstituzionaltasun kontrola gauzatzen da.

¹⁰ Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua araberan, *el Estado tiene competencia exclusiva sobre las siguientes materias: legislación civil, sin perjuicio de la conservación, modificación y desarrollo por las Comunidades Autónomas de los derechos civiles, forales o especiales, allí donde existan. En todo caso, las reglas relativas a la aplicación y eficacia de las normas jurídicas, relaciones jurídico-civiles relativas a las formas de matrimonio, ordenación de los registros e instrumentos públicos, base de las obligaciones contractuales, normas para resolver los conflictos de leyes y determinación de las fuentes del derecho, con respeto, en este último caso, a las normas de derecho foral o especial.* Artikulu honek doktrina zein jurisprudentzia mailan planteatu dituen arazoak soberan ezagunak dira. Berezko eskuduntza duten Erkidego Autonomoak zeintzuk diren zehazteko, eta *allí donde existan* erreferentziari Konstituzio Auzitegiak eman dion interpretazioari jarraiki, Espainiar Konstituzioa onartu orduko berriazko Zuzenbide Zibileko Konpilazioak edo ohitura bidezko Zuzenbidea indarrean edukitzea izan da erabili den irizpidea. Horren araberan, Katalunia, Nafarroa, Aragoi, Galizia, Valentzia eta Euskal Erkidego Autonomoek izango dute beraien Zuzenbide zibila *mantentzeko, aldatzeko edota garatzeko* eskuduntza (1992eko irailaren 28ko, Pleno Bilkurako 121/1992 Konstituzio Auzitegiaren Epaia, eta, 1992eko azaroaren 16ko, Pleno Bilkurako, Konstituzio Auzitegiaren 182/1992 Epaia). Hala ere, eskuduntza hau ez da mugagabea. Batetik, 149. 1. 8 artikulua xedatzen duen moduan, Estatuak, soilik, alegia, era eskusiboan, arautu ahal dituelako artikulua azken aldean aipatzen diren materiak (*las reglas relativas a la aplicación y eficacia de las normas jurídicas, relaciones jurídico-civiles relativas a las formas de matrimonio, ordenación de los registros e instrumentos públicos, base de las obligaciones contractuales, normas para resolver los conflictos de leyes y determinación de las fuentes del derecho, con respeto, en este último caso, a las normas de derecho foral o especial*). Bestetik, Erkidego Autonomo hauei, beraien Zuzenbide Zibila *mantentzeko, aldatzeko edo garatzeko* aukera aurreikusten bazaie ere, asko izan dira *garatzeko* termino honen inguruan eraiki diren teoriak. Laburbilduz, hiru jarrera nagusitzen dira. 1. Erkidego hauen eskuduntza Konpilazioetan jasotzen diren materiak arautzera mugatzen dela azpimarratzen dutenak. 2. kontrako ideia mantenduz, Erkidego hauen eskuduntzaren muga bakarra 149. 1. 8 artikulua azkeneko aldean aipatzen diren materiak direla defendatzen dutenak. 3. eta Konstituzio Auzitegiaren doktrinarekin bat datorrena, Konpilazioetan arautzen diren gaietara elkarri lotutako materia berriak arautzeko aukera dagoela baieztatzen duena (1993eko martxoaren 12ko, Pleno Bilkurako, Konstituzio Auzitegiaren 88/1993 Epaia eta, 1993eko maiatzaren 6ko, Pleno Bilkurako, Konstituzio Auzitegiaren 156/1993 Epaia). Artikulu honen interpretazioak planteatu dituen arazoan ikerketa sakona hurrengo obretan kontsultatu daiteke: BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo, *Las competencias de las Comunidades Autónomas en materia de derecho civil, Primer Congreso de Derecho Vasco: la actualización del Derecho Civil*, Instituto Vasco de la Administración Pública, Oñati, 1983, 75-98 or., eta, ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, GIL RODRÍGUEZ, Jacinto, HUALDE SÁNCHEZ, José Javier, *El ejercicio de la competencia en materia civil por parte de la Comunidad Autónoma del País Vasco, Derecho Privado y Constitución*, 1994, 18-20. or.

¹¹ Abenduaren 19ko 11/2001 Legearen aurkako konstituzionaltasun errekurtoa oinarritzeko argudioetariko bat, Madrileko Erkidego Autonomiko legegilearen eskuduntza zibil falta izan zen. Madrileko egitatezko bikoteei buruzko Lege honek, elkarbizitzaren alde pribatua arautzen zuen eta, eraketarako,

Gu aztertzen ari garen Legeen ikuspuntutik, bereziki garrantzitsuak dira Nafarroako zein Valentziako konstituzionaltasuna neurtzen duten epaiak (93/2013 eta 110/2016 Epaiak, hurrenez hurren). Erabaki hauen bitartez, Konstituzio Auzitegiak finkatzen ditu, bere aburuz, egitatezko bikoteei buruzko Lege batek bete behar dituen ezaugarriak, Espainiar Konstituzioaren 10. 1 eta 149. 1. 8 artikuluekin bat etortzeko.

Epai hauen edukia eta, ondore, Konstituzio Auzitegiaren doktrina zehaztera dedikatuko ditugu hurrengo lerroak.

2. Apirilak 24ko 2013eko Konstituzio Auzitegiaren 93/2013 epaia: uztailaren 3ko 6/2000 Foru Legearen Konstituzio-kontrakotasuna

Konstituzio Auzitegiaren apirilaren 23ko 93/2013 Epaiak Foru Legearen konstituzio-kontrakotasun partziala deklaratu du, arau honen zenbait artikuluek Espainiar Konstituzioaren 10. 1. artikulua urratzen dutelako. Dena den, arauaren konstituzionaltasuna zalantzan jartzen duen 5297/2000 errekurtsioak ez du bakarrik artikulua honen urrapenean oinarritzen bere edukia. Honekin bat, helegileen ustetan, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua ere aurkaratzen da, bi zentzu ezberdinetan. Batera, Legeak *ezkontza forma berri* bat ezartzen duelako; Estatuak duen ezkontza sistema ezartzeko eskuduntza eskusiboa erabat gaindituz. Bestera, egitatezko bikote egonkorrei buruzko arauak gainezkatzen duelako Nafarroako Erkidegoari bere eskuduntza zibila *garatzeko* jarritako mugak.

Esan bezala, Konstituzio Auzitegiak Foru Legaren konstituzio-kontrakotasun partziala Espainiar Konstituzioaren 10. 1. Artikulua urrapenean oinarritu du soilik. Nire aburuz, ordea, eta gero komentatuko den moduan, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua urrapena onartzeko arrazoiak ere ematen dira.

10. 1 artikulua kontrakotasuna oinarritzeko, Konstituzio Auzitegiak egitatezko bikoteei araudi bat ezartzeko ezinbestekoa den bikotekideen aurretzeko adostasun faltan jartzen du enfasi guztia. Nafarroako legegileak aukeraturako arauak eredu ordea, nahikoa da bikotekideen arteko urte beteko elkarbizitza, edo, ondorengoak komunean izatea, bikotekideei Foru Legean aurreikusten den estatutua ezargarria izateko. Sistema honen aurka, Konstituzio Auzitegiak dioena da, lege bat aplikatzeko ez dela nahikoa bikotea eratzeko adostasuna ematea edota, elkarbizitza hastea edo seme-alabak komunean izatea.

bikotekideen inskripzioa galdatzen zuen (4 eta 5 artikuluetan). Konstituzio Auzitegiak artikulua bi hauen konstituzio-kontrakotasuna deklaratu zuen, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua arabera, Erkidego honek ez duelako gai zibilak arautzeko eskuduntzarik (ikus, 10. Oin oharra).

Norbanakoaren garapen askea errespetatua izan dadin, Legeak jasotzen dituen efektuen aplikazioa onartzea beharrezko da. Hau da, *efektuen berariazko onarpena* da Konstituzio Auzitegiak galdatzen duena. Izatez, Konstituzio Auzitegiaren aburuz, arauak eraketa formala aurreikustea edo ez, ez da Espainiar Konstituzioaren 10.1 artikulua urratu dela ulertzeko arrazoia¹². Eredua bata edo bestea izanda ere, ezinbestekoa dena da, bikotekideek legean jasotzen diren efektuen berariazko onarpena egitea. Auzitegiarentzat, eraketa-adostasuna elkarbizitzan integratua geratzen dela uler badaiteke ere, ezin daiteke gauza bera mantendu Legean aurreikusten diren efektuen aplikazioa nahi denean. Auzitegiaren hitzetan, *lo realmente importante y necesario para respetar el libre desarrollo de la personalidad, no es que la unión deba constituirse formalmente, sino que los miembros de la unión admitan los efectos que se recogen en la Ley*.

Argudio honetan oinarrituta, Foru Legearen hainbat artikuluen balio-gabezia deklaritzen da. Bai, Konstituzio Auzitegiaren aburuz, aginduzko arauak ezartzen dituztelako, bikotekideei aukera eman gabe beraien adostasuna ematea. Edota, izaera subsidiarioa izanda ere (bikotekideen akordio faltan), bereziki, bikotekideen ezarpen-akordioa falta delako¹³. Era honetan, Forua arauaren honako artikuluen konstituzio-kontrakotasuna deklaritzen da:

- 2. Artikulua.
- 5. Artikulua, familia- kargei aurre egiteko modua, edota, pentsio ezberdinak galdatzeko aukera ezargarriak direlako bikotekideek akordio faltan.

¹² Hau deklaritzen bada ere, Konstituzio Auzitegiak Foru Arauaren 2. 2. Artikulua konstituzio-aurkako deklaritzen du. Absurdoaren bidezko arrazoinamendua da hau, Konstituzio Auzitegiak egitatezko eraketa onartzen duelako eta, gainera, artikulua honek ez dituelako inolako efekturik jasotzen. Erreferentzia egiten baitio urtebeteko elkarbizitzari edota seme-alabak komunean izateari.

¹³ Konstituzio Auzitegiarentzat arau xedagarriak eta xedaezinak inkonstituzionalak dira. Konstituzio Auzitegiak egitatezko bikoteen errealitatea arautzeko xedagarriak diren arauak hobesten baditu ere, ez du onartzen arau mota hauek jasotzen duten erregimen subsidiarioa egitatezko bikoteen berariazko adostasunik gabe ezartzea. Konstituzio Auzitegiak dionez, *únicamente carecen de naturaleza preceptiva algunas previsiones concretas de la Ley, las cuales –a pesar de no contemplar expresamente la necesidad de la asunción previa de su contenido– sólo serán de aplicación, por su propia naturaleza, cuando los integrantes de la pareja estable expresamente lo soliciten (caso de las normas relativas a la posibilidad de adopción art. 8- y al régimen de la función pública –art. 13-), salvo estos supuestos, el resto de las reglas recogidas a lo largo del articulado de la Ley Foral prescinde de la asunción voluntaria por los dos integrantes de cada unión, del régimen de las parejas estables. Y, por ello, se puede adelantar ya que vulneran la libertad de decisión consagrada en el art. 10. 1 CE [...] En consecuencia, hemos de concluir que la regulación discutida responde básicamente a un modelo imperativo, bien alejado del régimen dispositivo que resultaría acorde a las características de las uniones de hecho, y a las exigencias del libre desarrollo de la personalidad recogido en el art. 10. 1 CE. El carácter preceptivo implica que el régimen estatuido se impone obligatoriamente a las parejas estables que reúnan las condiciones previstas en los dos primeros supuestos del párrafo primero del art. 2.2, lo cual debe conducirnos, sin duda, a reiterar aquí al inconstitucionalidad de tales supuestos [...]* (9 OJ, 40-41 orr.).

- 7. Artikulua: bikotekideen hirugarrenen aurreko erantzukizuna aginduzko arau bat suposatzen duelako, ezkontideen akordioa bazterten duena.
- 9, 11 eta 12 artikuluen konstituzio-kontrakotasuna, ez zitzaielako bikotekideei aukera ematen ezkontideei parekatuak izan nahi zuten edo ez erabakitzeko.

Aitzitik, Epaiaren oinarritzko argudioa bera jarraiki, ez da Foru Legearen 13. artikulua konstituzio-aurkakotasuna deklaratzeko. Gogoratu, artikulua horretan, funtzio publikoaren eremuan ezargarria den ezkontideen eta bikotekideen arteko berdintasuna aldarrikatzen dela. Kasu honetan, Konstituzio Auzitegiaren ustez, norbanakoaren garapen askea errespetatzen da, arlo honetan aurreikusten diren efektuen efikaziaz bikotekideen egikaritzapean geratzen direlako.

Azken arrazoiak honetan erreparatuz, burura etortzen zaigun galdera saihestezina da. Ez al dituzte beste efektu guztiak bikotekideek egikaritu behar beraien efikazia eman ahal izateko? Zein ezberdintasun dago, azken finean, senipartearen erreklamazioaren, lizentzia baten, edo, mantenu pentsio baten eskaeren artean?¹⁴

Norbanakoaren garapen askearen inguruko doktrina jasota, derrigorrezkoa da hurrengo galdera egitea: zeintzuk izan dira Konstituzio Auzitegiaren arrazoiak efektuen aplikazioaren inguruko *adostasun indartu* hau ezinbestekoa dela ezartzeko? Alegia, eraketa-adostasuna ez dela beharrezkoa azpimarratzeko eta, beraz, efektuen inguruko borondate adierazpen zehatza galdatzeko?

Badirudi, Konstituzio Auzitegiaren ustez, egitatezko bikoteen borondatea zuzenbidetik at mantentzeko nahiarekin bat datorrela (inplizitua dago bere zerizanean). Eta horregatik, Auzitegiaren hitzetan, egitatezko bikotea *zuzenbidezko bikotea* bihurtzea *contraditio in terminis* bat suposatuko luke, bikotea alde zurretik onartu ez duen erregimen juridiko baten menpe geratzen den heinean¹⁵.

¹⁴ ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabelek, La STC 93/2013..., cit., 22-23. or., adierazten duenez, badirudi logikoa dela pentsatzea Konstituzio Auzitegiak salbuespena ezartzen duela, aitortzen den eskubide zehatz horren egikaritzaren bitartez, beste bikotekidearen esparru juridikoa edo jaraunspena kaltetzen ez delako.

¹⁵ Konstituzio Auzitegiak adierazten duen moduan, *la unión de hecho, en cuanto a realidad social relevante, sí puede ser objeto de tratamiento y de consideración por el legislador respetando determinados límites, ya que supondría una contradicción in terminis, convertir en «unión de derecho» una relación estable puramente fáctica integrada por dos personas que han excluido voluntariamente acogerse a la institución matrimonial, con su correspondiente contenido imperativo de derechos y obligaciones. No es irrelevante, en este sentido, como hemos señalado en anteriores resoluciones «el dato de que la relación more uxorio se basa, precisamente, en la decisión libre y, en principio, no jurídicamente*

Alabaina, ezin daiteke baieztatu zuzenbidetik at mantentzeko borondatea ezkontzaz kanpoko elkarbizitzen oinarritzko ezaugarri bat denik. Babestu nahi dena bada elkarbizitza honi ezin zaiola ezarri onartu ez duen erregimen juridiko bat, horrelako argudioak ez dira nahitaezkoak. Eraketa-adostasuna galdatzeak erregimen juridikoaren aplikazio zuzena baztertzen du. Beharrezkoa izan gabe, bikotekidearen erlazioa arautzean legegilearen eskumenak mugatzea.

Espainiar Konstituzioaren 10. 1. Artikulua babesteko, ez da artikulua honen interpretazioa Konstituzio Auzitegiak eramaten dituen mugetaraino eraman behar. Eraketa formala eskatzen duen Legeak modu berean errespetatzen du norbanakoaren askatasuna. Eraketa-adostasunak legean aurreikusten den estatutu juridikoaren aplikazioa baimentzen du, egitatezko bikoteak *zuzenbidezko bikoteak* bilakatzen direlako borondate adierazpen horren bitartez.

Egitatezko bikoteak eratzeko modu hau ezkontza erregimenarekin aldeztatzen badugu, argi geratuko da ez dagoela inolako arazorik ezkontza-adostasunaren bitartez Kode Zibilean jasotzen den ezkontza erregimena ezargarria suertatzeko. Ezkontzideek ez dute Kode Zibilean jasotzen diren efektuen berariazko adostasun bat adierazi behar. Ezkontza ospatzeko orduan adierazten den adostasuna nahikoa da. Borondatea, adostasuna, ezkontza erakundeari (egoerari) egi-ten dio erreferentzia, eta ez, bereziki, bere efektuei.

Hori bai, eraketa-adostasunak esanbidezkoa eta formala behar du izan. Elkarbizitzan oinarritzen den isilbidezko adostasuna ez da nahikoa bikotekideek «zuzenbidean» ala «zuzenbidetik at» bizitzea aukeratzeko duten askatasuna bermatzeko. Hau mantenduz gero, onartu beharko genuke legegilearen esku dagoela zuzenbidetik at bizi nahi duten egitatezko bikoteen existentzia bera. Eta ez dirudi hori denik lortu nahi den helburua.

formalizada de los convivientes de mantener una relación en común que, también en principio, no produce el nacimiento de ningún derecho u obligación específicos entre ellos (STC 184/1990, fundamento jurídico 3º) (STC 155/1998, de 13 de julio, FJ 3). El problema queda, por tanto, cifrado en los límites que la propia esencia de la unión de hecho impone al legislador cuando éste decide supeditar su reconocimiento a ciertas condiciones o atribuir determinadas consecuencias jurídicas a tal unión. Obviamente, el límite principal con el que se tropieza es la propia libertad de los integrantes de la pareja y su autonomía privada, por lo que una regulación detallada de los efectos, tanto personales como patrimoniales, que se pretenda atribuir a esa unión, puede colisionar con la citada libertad, si se impusieran a los integrantes de la pareja unos efectos que, precisamente, los sujetos quisieron excluir en virtud de su decisión libre y constitucionalmente amparada de no contraer matrimonio. Por ello, el régimen jurídico que el legislador puede establecer al efecto deberá ser eminentemente dispositivo y no imperativo, so pena de vulnerar la libertad consagrada en el art. 10. 1 CE. De manera que únicamente podrán considerarse respetuosos de la libertad personal aquellos efectos jurídicos cuya operatividad se condiciona a su previa asunción por ambos miembros de la pareja (8 OJ, 36. or.).

Hala ere, honekin ez dut esan nahi, zenbait kasutan, eta beste oinarritzko eskubide batzuk bermatzeko helburuarekin, eraketa-adostasun hau albo batera ezin daitekeenik utzi, legean aurreikusten diren efektuak aplikatzeko, borondate adierazpen hori nabarmendu gabe. Adibidez, familia beraren interesean edo bikotearen alderdi ahulena babesteko helburuarekin, legegileak egitatezko bikoteei buruzko arau baten ezarpena erabaki dezake, bikotearen eraketa formala ezinbestekotzat jo gabe. Kasu hauetan arazoa izaten da zehaztea zein eskubideek merezi duten horrelako babesa jasotzea¹⁶.

Azkenik, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikuluekin erlazionatuak dauden konstituzio-kontrakotasun kausen azterketa egingo da.

Aurreratu dugun moduan artikulua honekin erlazionatuak dauden arrazoiak, bi dira.

Batetik, Espainiar Estatuaren eskuduntza zibil eskusiboaren urrapena suposatzen duten kausekin erlazionatuta daudenak. Gogoratu, aurrerago azaldu den bezala, 149. 1. 8 artikulua, Espainiar Estatuaren esku uzten dituela era eskusiboan zenbait materia zibilen arauketa. Horien artean, eta guri interesatzen zaigun neurrian, honako arau hauen urrapena salatzen da: arau juridikoen ezarpenari eta efikaziari buruzko erregelak; ezkontza-formak eta erregistro eta instrumentu publikoen antolakuntza.

Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikuluan oinarrituz, Konstituzio Auzitegiak Nafarroako Foru Legearen 2. 3. artikulua konstituzio-kontrakotasuna deklaratu du. Artikulu honek bikotekideetako baten auzotartasun zibila galdatzen du Legea ezarri ahal izateko. Konstituzioaren ustetan, erregela honen bitartez Nafarroako ordenamendu juridikoen ezarpena erabakitzeko erregela finkatzen da, Estatuaren eskuduntza eskusiboa erabat gaindituz. Epaiari adierazten denez, gatazka-arau baten aurrean ez bagaude ere, aldebakarreko zehaztapen arauak modu berdinean zehazten dute Foruko Legea noiz den ezargarria. Zeregin hau, Espainiar Estuari dagokion lana da, era eskusiboan¹⁷.

Materia eskusiboen ildotik jarraituz, 2013ko Epai honetan, Konstituzio Auzitegiak ezkontza-formarekin zerikusia duen konstituzionaltasun-aurkako kausa ezabatu zuen. Kasu honetan Auzitegiak ez du uste Estatuaren eskuduntza

¹⁶ Zentzu honetan, PANTALEÓN PRIETO, Fernando, *El régimen jurídico...*, cit., 74-77. or.; ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, *Sucesio rights and...*, cit., 185. or, edota, MARTÍN CASALS, Miquel, *El derecho a...*, cit., 24. or.

¹⁷ Konstituzio Auzitegiak adierazten duen moduan eskuduntza honen baitan dago, *la determinación de los puntos de conexión que lleven a la aplicación, en supuestos de tráfico jurídico interregional, de uno de los ordenamientos civiles que coexisten en España* (6 OJ, 1993eko maiatzaren 6ko eta uztailaren 8ko Konstituzio Auzitegiaren 156/1993 eta 226/1993 Epaiak, hurrenez hurren).

esklusiboa urratzen denik. Eta hala uste du, bere aburuz, Nafarroako Legegileak ez duelako ezartzen ezkontza forma berri bat, bikote egonkorra eratzeko ez direlako Kode Zibilak ezkontza ospakizuna gauzatzeko galdatzen dituen betekizun solemneak eskatzen¹⁸.

Argudio hau arrazoi askorengatik kuestionatu daiteke. Lehenik eta behin, argi izan behar dugu, eskuduntza honen eremuan, Estatuari dagokiola ezkontza-estatusaren sarbidea zein den definitzea. Alegia, ezartzea noiz bi pertsonen arteko loturak ezkontza osatzen duen (ezkontzara nola, noiz eta nor sar daitekeen zehaztea). Eskuduntza honek ez dio bakarrik erreferentzia egiten ezkontza ospatzeko erregimenari. Ezkontza den horri (ezkontza *in facto esse*) begira jartzen gaitu. Modu honetan ezkontzaren estruktura ezagutzen dugunean, jakin ahal izango dugu noiz bestelako bikote-arauketa bat ezkontza egoerarekin parekatzen den. Azken batean, begiratu beharko dena da, eraketa-erregelen gainetik, egitatezko bikoteak arautzen direnean eta, horretarako, ezkontza definitzen duen *estruktura* berdina erabiltzen denean, ez ote ari garen, materialki, *zuzenbidezko bikote* horri ezkontza-sistamarako sarbidea irekitzen.

Ezkontzak, azken finean, ezkontideei dagokien ondarezko erlazioen aspekturik garrantzitsuenak arautzen ditu. Hala nola, ezkontza-kargei aurre egiteko modua, familia-kargei aurre egiteko erantzukizun-sistema, edo, desegitearen ondarezko ondorioak, dira ezkontza-estatutuaren alde nabarmenenak. Esan bezala, sistema honetara sartzeko modua ezartzea Estatuari dagokio modu eksklusiboan. Erkidego Autonomikoei egin ahal dutena da, beraien eskuduntza zibilen eremuan, bikote hauei dagozkien erregimena arautu. Baina, ezin dutena egin da, definitu, noiz, nola eta nor sar daitekeen ezkontzaren eradura antolatutako *beste bikote* (ezkontza forma) erregimen horretan. Hori, zentzugabea izan arren, baka-

¹⁸ Konstituzio Auzitegiaren hitzetan, *aun cuando pueda encontrarse cierta conexión o paralelismo entre ambas realidades, su regulación difiere, entre otros aspectos sustanciales, en el relativo a los requisitos y formalidades que, para la celebración del matrimonio exige la formalización solemne de la prestación del consentimiento al efecto ante funcionario o autoridad, o, en su caso, en la forma prevista por la correspondiente confesión religiosa* (5 OJ, 27. or). Konstituzio Auzitegiak ezkontzaren eta egitatezko bikoteen arteko paralelotasunari erreferentzia egin arren, ez da ulertu behar Auzitegi honentzat bi lotura mota hauek errealitate berdina direnik. Konstituzio Auzitegiak behin baino gehiagotan adierazi du ezkontza eta egitatezko bikoteak ez direla errealitate baliokideak (1990eko otsailaren 15ean 184/1990 Epaia, 1991eko otsailaren 14ean 21/1991 Epaia, edota, 2004eko otsailaren 15ean 199/2004 Epaia). Dena den, kontuan hartzekoa da, adierazpen guzti hauetan, alderaketa egiterakoan ez zirela kontuan hartzen zuzenbidezko bikoteak, alegia, legeak ezartzen duen erregimenari lotuak dauden errealitateak. Baizik eta, konparaketa, ezkontza eta egitatezko bikoteen artean egiten da, alegia, bikote erlazioa arautua izan gabe, egitatezko elkarbizitzan oinarritzen den bikote lotura osatzen dutenak.

Epaia hau baino lehen, ezkontzaren eta egitatezko bikoteen arteko ezberdintasuna forma betekizunetan oinarritzen zuten autoreen iritzia ezagutzeko ikus, GAVIDIA SÁNCHEZ, J.V., ¿Es la unión...?, cit., 206-254. or., edo, TALAVERA FERNÁNDEZ, P.A., La unión de..., cit, 357-358. or.

rrik dagokio Estatuari. Hau da, Estatuari dagokio erabakitzea ezkontza ez den, baina antzekoa den, beste *bikote forma* bat eratzea edo ez. Estatuko legegileak hala erabakiko balu, eskuduntza zibila duten Erkidegoek erabaki ahal izango dute erregimen horren edukia mantentzea, edo, aldatzea, beraien berezko ordenamendu juridikoen galdakizunen arabera¹⁹.

Bestetik, Nafarroako Erkidego Autonomoak eskuduntza zibila *garatzeko* duen gaitasuna kolokan jartzen da, errekurtsogileen aburuz, bikote egonkorrei buruzko Foru Legea onartzeko eskuduntzarik ez dagoelako. Materia hau ez baita Nafarroako Konpilazioan arautzen eta, beraz, onartzekotan, eskuduntza zibila *garatzeko* eskumenari jarritako mugak gaintutuko lirateke. Konstituzio Auzitegiak ez du horrela ulertzen. Azpimarratzen duenez, Nafarroako berariazko erregimen ekonomikoa, adopzioari buruzko arauketa edota, besteak- beste, oinordetza zuzenbidea, lotura-irizpide nahikoak dira, Nafarroako legegileak horrelako Lege bat onartzeko legitimizazioa duela baieztatu ahal izateko.

3. Ekainaren 9ko 2016eko Konstituzio Auzitegiaren epaia: Valentziako egitatezko bikoteei buruzko 5/2012 Legearen konstituzio-kontrakotasuna

Aurreko Epaian bezala, kasu honetan ere Konstituzio-kontrakotasuna adierazteko argudioek Espainiar Konstituzioaren 10. 1 eta 149. 1. 8 artikuluetan oinarritzen dira. Ebazpena, ordea, uste zenaren aurka, aurreko doktrinak marratzen duen bidetik irteten da, Espainiar Konstituzioaren 10. 1. artikulua errespetatzeko betekizunak ezartzerako orduan.

Epaia honen edukiarekin hasi baino lehen, kontuan hartu behar da Konstituzio Auzitegiak, oraingoan bai, deklaratu egiten duela Valentziako legegileak ez duela eskuduntza zibilik horrelako Lege bat onartzeko. Eta, beraz, arlo publikoan jasotzen diren efektuak izan ezik, Legeak jasotzen dituen arlo pribatuko efektu guztiak efikaziarik gabe geratzen dira.

Konstituzio-kontrakotasun deklarazio hau egiteko, Espainiar Konstituzioaren 149. 1 8. artikulua hartzen da oinarritzat. Zehazki, Erkidego Autonomiko ezberdinen eskuduntza zibila aitortzen duen atala. Zentzu honetan, kontuan hartzekoa da, Valentziako eskuduntza zibilaren legitimizazioa ohituran duela bere oinarria. Konstituzio Auzitegiak esan duen moduan, Valentziako Zuzenbide zibila garatzeko ahalmen hori erabat lotuta dago existitzen eta indarrean dagoen ohiturara (1992eko irailaren 28ko 121/1992 Konstituzio Auzitegiaren Epaia).

¹⁹ Kontrako iritzia dute, BERCOVITZ RODRÍGUEZ CANO, Rodrigo, La competencia para..., cit., pp. 79-80. orr, eta, Manuel Aragón Reyes eta Ramón Rodríguez Arribas Magistratu Jaunen Boto Partikularra, (2013eko apirilaren 23ko Konstituzio Auzitegiaren 93/2013 Epaia, 2. argudioa).

Egitatezko bikoteen ohiturazko araurik ezagutzen ez den heinean, eta ondarezko eraentzen edota oinordetza inguruko ohitura faltan, ezinezkotzat jotzen du Konstituzio Auzitegiak efektu zibil hauek aurreikusten dituen Legea 149. 1. 8 artikularekin bat datorrela deklaratzeko.

Ondorioz, epai honetan, Konstituzio Auzitegiak egiten duen lehenengo gauza da, Valentziako Legeak jasotzen dituen efektu zibilak efikaziarik gabe utzi. Abiapuntua hau izanik, Konstituzio Auzitegiak gainontzeko konstituzio-kontraktotasun arrazoiak ebazten ditu. Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikularekin jarraituz, erabaki behar da Lege honek urratzen duen edo ez Estatuari, modu eskusiboan, erregistro eta instrumentu publikoen antolakuntza ezartzeko ezagutzen zaion eskuduntza.

Valentziako Legeak, Euskal Erkidego Autonomoak egiten duen bezala, egitatezko bikoteen inskripzioa galdatzen du eraketarako. Inskripzioa gauzatu behar den erregistroa, berez, izaera administratiboa du, baina bertan egiten den inskripzioak balio izango du Legean aitortzen diren efektu zibilak ezartzeko. Arrazoi honengatik, askok uste dute, izaera administratiboa aldarrikatu arren, berez, Erregistro Zibil berri baten aurrean gaudela.

Konstituzio Auzitegiak ez du, ordean, horren inguruko adierazpenik egin. Alegia, ez du argitu Estatuaren aldeko erreserba urratu egiten den edo ez, errekursoari erantzuna emateko ez duelako beharrezkoa ikusi. Auzitegiaren ustez, nahikoa da esatea Valentziako Legearen efektu zibilak indargabetuak geratu direla eta, hortaz, errekursoaren arrazonamendua bertan behera geratzen dela.

Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua alde batera utzita, Epaietan, berriro ere, finkatu egiten dira nortasunaren garapen askeak egitatezko bikoteei buruzko legeei ezartzen dien mugak zeintzuk diren. Aurreko doktrina (2013koa) abiapuntutzat hartuko zuela espero bazen, ez da horrelakorik gertatu. 2016eko Epaiak norabidez aldatzen du, eta alboratu egiten du efektuen berariazko onarpenaren teoria. Oraingoan, Konstituzio Auzitegiak bikote eraketa adostua nahi-kotzat jotzen du Legean aurreikusten diren efektuak ezarri ahal izateko. Borondate adierazpen horrek aukera ematen baitie bikotekideei Legean aldarrikatzen diren efektuetara atxikitzeko.

Kontuan hartu, esan dugun moduan, Valentziako Legeak inskripzioa galdatzen duela egitatezko bikoteak zuzenbidezko bikote izatera igarotzeko. Hala ere, horrek ez du esanahi Konstituzio Auzitegiak, epai honetan, bakarrik legitimatzen duenik inskripzio bidezko eraketa formala. Zuzenbideak onarturiko edozein eraketa-medio baliozkoa izango da Espainiar Konstituzioaren 10. 1 artikulua ezartzen dituen mugak ez gairatuzko (inskripzioa, dokumentu publikoa edo pribatua, besteen artean).

IV. KONSTITUZIO AUZITEGIAREN DOKTRINEN ONDORIOAK. EGITATEZKO BIKOTEEI BURUZKO LEGEEN ETORKIZUNA, LEGEGILEEN ERRONKA

Laburbilduz orain arte ezarritako ondorioak eta argudioak, argi geratzen dena da, Konstituzio Auzitegiaren aburuz:

1. Eskuduntza zibila duten Erkidego Autonomoek eskuduntza dutela egitatezko bikoteen errealitatea Lege bihurtzeko, beti ere, bikote hauen estatutua osatuko duten materiak (ondarezko erregimenak; desegiterakoan galdatu daitezkeen pentsioak; oinordetza eskubideak etab.) arautzeko eskuduntza badute.
2. Lege horiek ez dutela gainditzen Espainiar Estatuak duen *ezkontza formak* arautzeko eskuduntza. Beti ere, ulertzen badugu adierazpen hau egin daitekeela, Konstituzio Auzitegiak aztertu duen kasuan, bikotea modu solemnean eratu behar ez zelako eta, horrek, aukera eman ziolako Auzitegiari hausnarketa ikuspuntu substantibotik ez bideratzeko.
3. *Norbanakoaren garapen askea* errespetatzeko beharrezkoa izango da bikotekideek arauaren ezarpena onartzen duen borondate adierazpena ematea. Adostasun hau bi motatakoa izan daiteke. Ezarriko diren efektuei ematen zaion berariazko adostasuna. Edo, bikotea formalki eratzeke ematen den adostasuna.
4. Egitatezko bikoteei buruzko Legeek ezin dituzte finkatu Legearen ezarpenari buruzko lotura-irizpiderik. Eginkizun hau Estatuari baitagokio, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8. artikulua, era eskusiboan, *ordenamendu juridikoen ezarpena eta efikazia* zehazteko eskuduntzaren arabera.

Nafarroako bikote egonkorrei buruzko konstituzio-kontrakotasuna epai bidez finkatu da. Lehen azaldu den moduan, bikote egonkorren estatutua edukirik gabe utzi da, Espainiar Konstituzioaren 10. 1. artikulua babesteko. Funtzio publikoaren alorrean deklaratzeko den parekatzea ez ezik, gainontzeko efektuak indargabetuak izan dira, ezkontideei ez zaielako aukera ematen horien aplikazioa erabakitzeko. Kontuan izan, 2013eko epaian Konstituzio Auzitegiak artikulua hau babesteko ezarritako teoria, zorrotzegia dela. Ez baitu onartzen bikotea eratzeke adostasuna adieraztea, Legean aurreikusten diren efektuen ezarpena posiblea izateko. Honekin bat, eta Konstituzio-oinarria ezberdina izanda, Foru Legean aplikaziorako eskatzen den auzotartasunari buruzko erregela ere, Konstituzio kontrakotzat hartzen da (EK 149. 1. 8. art.).

Egia esanda, Epai hau eman zen garaian beraien eskuduntza zibila *gartzuz* emandako Erkidego Autonomoetako egitatezko bikoteei buruzko ia Lege

guztiek zituzten haien konstituzio-kontrakotasuna deklaratzeko arrazoiak²⁰. Eta Lege horien artean konstituzio-kontrakotasun helegiterik indarrean ez bazen ere, gaur egun, oraindik ere, ezin daiteke bistaz galdu inkonstituzionalitate-arazo batek Lege hauen baliozkotasunean izan ahal duen eragina.

2013eko Epaia eman zenean, legegilearen lana erabat mugatu zen. Legegileari aukera bakarra ematen zitzaion, efektu posibleen *katalogo* bat eskaintzea bere egoera arautu nahi zuten bikotekideei. Ez baitzen posiblea legearen edukia ezartzea, bikotekideek efektu horien aplikazioaren emandako adostasunik gabe.

Egoera erabat aldatu da 2016eko ekainaren 9ko epaiarekin. Badirudi, gaur egun, posiblea dela, eraketa formalaren betekizunaren bitartez, egitatezko bikoteei buruzko estatutua onartzea. Ez gara *katalogo* soil baten aurrean egongo, egitatezko bikoteak legeak ezartzen dituen betekizun formalen arabera eratzen diren kasuetan. Hala, egitatezko bikoteak zuzenbidezko bikote izatera igaroko dira, legean ezartzen den estatutua berenganatuz, horretarako, efektuen berariazko onarpenera beharrezkoa izan gabe.

Eraketa formala galdatzen duten Erkide Autonomoko Legeen baliozkotasuna mantentzea posiblea da. Nafarroan, berriz, Legean aurreikusten diren efektuen aplikazioa berreskuratu nahi bada, arauaren erreforma ezinbestekoa da. Ildo honetan, legegilearen aukerak ezberdinak dira. Batetik, bikotearen eraketa

²⁰ Bakarrik Galiziako ordenamendu juridikoak egiten den arauketa moldatzen da Konstituzio Auzitegian norbanakoaren garapen askea babesteko ezarri duen doktrinaren esanetara. Ekainaren 14ko 2/2006 Legearen Hirugarren Xedapen Gehigarriaren arabera, egitatezko bikoteek inskripzioa gauzatu beharko dute eta, modu berean, ezarritako zaizkien efektuen berariazko onarpenera egin beharko dute, Xedapen honetan jasotzen den ezkontzarako parekotasuna aplikatzea nahi badute (*tendrán la condición de parejas de hecho las uniones de dos personas mayores de edad, capaces, que convivan con la intención o vocación de permanencia en una relación de afectividad análoga a la conyugal y que la inscriban en el Registro de Parejas de Hecho de Galicia, expresando su voluntad de equiparar sus efectos a los del matrimonio*). Modu berean, 2015ean emandako erreforma aurretik, Euskal Erkidego Autonomoko Legearen konstituzionaltasun partziala mantentzea posiblea zen. Lege honek, aurrerago azaldu den moduan, *inter vivos* efektuen aplikaziorako bikotekideen adostasuna galdatzen zuen. Ez zen bikotekideen elkarbizitzaren ondarezko erregimenaren aplikaziorik ematen, bikotekideek, aukera bat edo beste bat egikaritzuz, ez bazuten bere nahi hori adierazten. 2015eko erreformarekin, ordea, Euskal legegileak konstituzio-kontrakotasunaren eremura eramane zuten 2/2003 Legea, bikotekideen akordio faltan banaketa erregimenaren ezarpena agindu zuenean.

Gainerako Erkidego Autonomikoei dagokionez, bakar bat ere ez du gaintitzen konstituzio-kontrakotasunaren azterketa. Aragoi, Balearrak, Valentzia eta Euskadik egitatezko bikoteen eraketa formala galdatu arren, ez dute Legeetan aurreikusten ziren efektuen berariazko onarpenera galdatzen. Era berean, Kataluniako erregimenak bikotekideei efektuen aplikazioa ez emateko aukera eskaintzen badie ere, ez du efektuei zuzendutako berariazko onarpenik aurreikusten. Gauza bera gertatuko da eskuduntza zibila ez duten egitatezko bikoteei buruzko Legeak eman dituzten Erkide Autonomikoetan, edota Espainiar Estatu berak, bikote hauen elkarbizitza abiapuntutzat hartuz, ezartzen diren ondorioekin. Hausnarketa guzti honen inguruan sakontzeko ikus, BERIAIN FLORES, Irantzu, Las uniones no..., cit., 21-29. or.

formala galdatzen duen erueda diseinatu. Bestetik, Galiziako erueda jarraiki, bikotekideei efektuen berariazko onarpena egiteko formula bideratuz.

Hala ere, aipaturikoa kontuan hartuz, *norbanakoaren garapen askea* ba-bestua uler badaiteke ere, gauza bera esan daiteke konstituzio-kontrakotasuna mantentzeko adierazi diren beste arrazoiekiko?

Hala nola, *ezkontza formak* zehazteko eskuduntza eskusiboa, edo, *erregistro eta instrumentuen antolakuntzarako* eskuduntza. Hauetariko arrazoiren bat mantentzea posiblea dela ulertzen badugu, *inkonstituzionaltasun-arazoaren* garrantzia ezin daiteke bistaz galdu, edozein Legeren konstituzionaltasuna zailantzan jartzeko balioko lukeelako.

Adierazi den moduan, ez dira partekatzen *ezkontza formen* eskuduntza urratzen ez dela mantentzeko Konstituzio Auzitegiak erabiltzen dituen argudioak. Are gehiago, kontuan hartzen bada, 2013eko epai hartan ez zela analisisa ikuspuntu substantibotik bideratu, konstituzio-kontrakotasuna baztertu zelako egitatezko bikoteen eraketa ez solemnean erabakia oinarrituz.

2016eko epaiaren ostean, ordea, ikuspuntua ezberdina da, ezkontzak galdatzen dituen solemnitaterdinak beharrezkoak ez badira ere, bikote hauen eraketarako adostasun formala hobesten da eta, beraz, ezkontzan bezala, solemnea den bikote lotura baten aurrean egongo gara. Kasu hauetan, ezinbestekoa izango da bikote arautuak *ezkontza forma berri* bat diren edo ez zehazteko, miaketa substantiboari ekitea. Alegia, jakin beharko duguna da bikoteari buruzko arauketak, zehazki, bere edukiak (jasotzen dituen efektuak), egitatezko elkarbizitza hauek ezkontzaren estatusaren parean jartzen dituen ala ez.

Gaur egun, ezkontza definitzen duten oinarrizko zutabeak ondarezko arloan ezartzen diren efektu ezberdinak dira (familia-kargei aurre egiteko sistema; hirugarrenen aurreko erantzukizuna; ezkontidearen irabazietan parte hartzea izateko eskubidea, edota, desegiterako diseinatutako pentsio ezberdinak). Egoera honetan egoteko, alegia, estatutu hau izateko eginbeharrekoak ezartzea Espainiar Estatuari dagokio era eskusiboan. Erkidego Autonomoek, eskuduntza zibila badute, hauetariko erregimenen norainokoak ezarri ahal izango dituzte, erregimen ekonomiko bat edo bestea, ala, pentsio hau edo beste hori arautuz. Baina, esan dugun moduan, ezin izango dutena egin da ezkontzaren antzera *beste bikote* egoera bat arautu (eratu), definituz *beste estatus* hau berenganatzeko zer egin behar den. Kontrakoa mantentzea, eskuduntza zibila duten Erkidego Autonomoek ezkontzazko zein ezkontzaz kanpoko loturak eratzeko aukera dutela baieztatzea litzateke.

Kontua da, gaur egun, indarrean dauden egitatezko bikotei buruzko Legeen edukia aztertzen bada, ez dagoela zalantzarik. Arau hauek ezkontzaren irudi eta antzera egin dira. Eta hau, logikoa bada ere, ez da konstituzionala. Ez-

kontza forma berri bat eratzea, izen ezberdinarekin bada ere, Espainiar Estatuako legegileari dagokio soilik. Estatuari dagokio bikote bat ala bestea definitzea eta egoera horretan sartzeko bidea zein den definitzea. Hortik aurrera, Erkidego Autonomoen ibilbidea hasiko litzateke. Bakoitzak bere Zuzenbide zibila *garatzeko* eskuduntzak jartzen dizkion mugen barne.

Gauza bera gertatzen da ikuskatzen den konstituzio-kontrakotasun arrazoa *erregistroak arautzeko* dagoen eskuduntza denean. Ahalmen hau ere, Espainiar Estatuari dagokio soilik. Baina hainbat Erkidego Autonomoek ez dute eskuduntza hau errespetatu. Egitatezko bikoteen Legeak efektu zibilak aurreikusten dituenen eta, era berean, eraketarako erregistro bidezko inskripzioa galdatzen duenean, Estatuak duen eskuduntza eskusibo hau urratzen du. Valentziako kasuan Konstituzio Auzitegiak ez zuen erantzunik eman, Valentziako Legearen efektu zibilen aplikazioa indargabetu delako. Baina, zer gertatzen da efektu zibil horiek mantendu badaitezke (Erkidegoaren Zuzenbide zibila *garatzeko* eskuduntzaren barne dagoelako) eta eraketarako Legeak erregistroko inskripzioa galdatzen badu? Konstituzio Auzitegiaren ebazpena zein den inkonstituzionalitate-arazoa tarteratuz ezagutu daiteke. Eta, aukera hau, ez litzateke arraroa izango, adibidez, senipartedun batek nahi badu egitatezko bikoteari oinordetza eskubideak aitortzen dizkion Legea, oinordetza horretan, ezargarria ez izatea, edota, bikotearen desegite kasuetan, Legeak aurreikusten diren ondarezko efektuen aplikazioa baztertu nahi direnean²¹.

Azken egoera hau eman ez dadin, nahikoa izango litzateke, erregistro bidezko inskripzioa ez den beste eraketa moduren bat galdatzearekin. Adibidez, Aragoien egiten den bezala, eskritura publikoa beharrezkoa izatea²².

Arrazoi bat edo beste bat dela, gaur egun, Nafarroako eta Valentziako Legeak ez ezik, gainerakoak indarrean jarraitzen dute. Ezkontzaren irudiaren berokira bikote arautuen errealitatea aurrera doa. Egitatezko bikoteei buruzko Legeak dituzten Erkidegoetan, eraketa formala galdatzen denean, benetako egitatezko bikoteak (Zuzenbidetik at bizi diren horiek), ordenamendu juridiko zibiletik baz-

²¹ Hauxe bera gertatu da, Galiziako Auzitegi Nagusiak tarteratu dituen bi inkonstituzionalitate-arazoetan. Kasu bietan Konstituzio Auzitegiaren epaiak ez dira arazoaren funtsa aztertzeraz sartzen, ez baitagoelako argi, bi kasuetan, ezargarria den araudia zein den. Ikus, Konstituzio Auzitegiaren 2014eko urtarillaren 30eko eta maiatzaren 8ko 18/2014 eta 75/2014 Epaiak, hurrenez hurren.

²² Berez, Aragoien, ez da Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8 artikulua urratzen, arauketa funtsezko bereizketa bat egiten duelako. Hala, efektu administratiboetarako, Aragoiko Kodeak erregistro izaera administratiboa duen erregistro bidezko inskripzioa galdatzen du. Efektu zibiletarako, ordea, 2 urteko elkarbizitza edo eraketa eskritura publikoa egitea beharrezkoa izango da. Elkarbizitzan oinarritzen den eraketa soila konstituzionala ez bada ere, eskritura publikoaren irtenbideak aukera ematen du, forma eraketa derrigorrezkoa ezartzean, Espainiar Konstituzioaren 149. 1. 8. artikulua errespetatzera.

tertzuz. Eta eskuduntza zibila ez duten Erkidegoetan, bikote hauen errealitatea arautzen duen Legea egonda edo ez, Estatuko legegileak aurreikusten dituen efektu zibil zehatzetara moldatuz haien erlazioa. Edo, azken hau nahikoa ez den kasuetan, beraien egoera Zuzenbideko printzipio orokorren arabera arautuz.

V. BIBLIOGRAFIA

ASUA GONZÁLEZ, Clara, La STC 93/2013, de 23 de mayo y la regulación del *régimen interno* de las convivencias no matrimoniales en la Comunidad Autónoma del País Vasco, *RVAP*, 103 (2015).

-Succession rights and unmarried couples in Spanish law *Oñati Soci-Legal Series*, 4. alea, e. zenbakia (2014).

-El matrimonio hoy: sus perfiles jurídicos *ad intra* y *ad extra*. *Teoría & derecho*. *Revista de Pensamiento Jurídico*, 2 (2007).

ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, BERIAIN FLORES, Irantz, GALIZIA AIZPURUA, Gorka Horacio *eta alii*, *Manual de Derecho Civil Vasco*, Atelier, Bartzelona, 2016.

ASUA GONZÁLEZ, Clara Isabel, GIL RODRÍGUEZ, Jacinto, HUALDE SÁNCHEZ, José Javier, El ejercicio de la competencia en materia civil por parte de la Comunidad Autónoma del País Vasco, *Derecho Privado y Constitución*, 1994, 18-20. or.

BERCOVITZ RODRÍGUEZ-CANO, Rodrigo, La competencia para legislar sobre parejas de Hecho, *Derecho Privado y Constitución*, 17 (2003).

-Las competencias de las Comunidades Autónomas en materia de derecho civil, *Primer Congreso de Derecho Vasco: la actualización del Derecho Civil*, Instituto Vasco de la Administración Pública, Oñati, 1983.

BERIAIN FLORES, Irantz, *La adopción del hijo del cónyuge o de la pareja*, Tirant lo Blanch, 2013.

-Las uniones no matrimoniales y el derecho al libre desarrollo de la personalidad (A propósito de la sentencia del Tribunal Constitucional 93/2013, de 23 de abril), *Derecho Privado y Constitución*, 28 (2014).

DE AMUNÁTEGUI RODRÍGUEZ, Cristina, *Uniones de hecho; una nueva visión después de la publicación de las leyes sobre parejas estables*, Tirant lo Blanch, Valentzia, 2002.

-La situación actual de las parejas no casadas, *InDret*, 3, 2015.

-Uniones de hecho y enriquecimiento injusto, IZQUIERDO TOLSADA, M., zuzendaria, *Comentarios a las sentencias de unificación de doctrina*, Dykinson, 2008, Madril.

DE LA IGLESIA PRADOS, Eduardo, La eficacia actual de las normas reguladoras de las parejas de hecho, *Revista Doctrinal Aranzadi Civil-Mercantil*, 8 (2013).

FERRERES COMELLA, Víctor, El principio de igualdad y el derecho a no casarse (A propósito de la STC 222/1992), *Revista Española de Derecho Constitucional*, 42 (1994).

GALLEGO DOMÍNGUEZ, Ignacio, *Las parejas no casadas y sus efectos patrimoniales*, Centro de Estudios Registrales, Madrid, 1995.

GARCÍA MÁS, Francisco Javier, Las uniones de hecho: su problemática jurídica, *Revista Crítica de Derecho Inmobiliario*, 648 (1998).

GARCÍA RUBIO, M.ª Paz, Parejas de hecho y lealtad constitucional, *Estudios de Derecho civil en homenaje al profesor Francisco Javier Serrano García*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2005.

-Las uniones de hecho en España, *Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Autónoma de Madrid*, 10 (2006).

GAVIDIA SÁNCHEZ, Julio Vicente, *La unión libre*, Tirant lo Blanch, Valenzia, 1995.

-La libertad de elección entre el matrimonio y la unión libre, *Derecho Privado y Constitución*, 12 (1998).

-Analogía entre el matrimonio y la unión libre en la jurisprudencia del Tribunal Supremo y principio de libre ruptura de las uniones no matrimoniales. La unión libre en la jurisprudencia, *Aranzadi Civil*, 6 (2002).

-¿Es la unión una situación análoga al matrimonio?, *Revista Jurídica del Notariado*, 1999.

MARTIN CASALS, Miquel, El derecho a la ‘convivencia anómica en pareja’: ¿un nuevo derecho fundamental?, *InDret*, 3 (2013).

PANTALEÓN PRIETO, Fernando, Régimen jurídico civil de las uniones de hecho, *Uniones de hecho: XI Jornades Jurídiques. Universitat de Lleida*, Lleida, 1998.

REINA BERNÁLDEZ, Víctor y MARTINELL GISPERT-SAÚCH, Josep María, *Las uniones matrimoniales de hecho*, Marcial Pons, Madrid, 1996.

TALAVERA FERNÁNDEZ, Pedro Agustín, *La unión de hecho y el derecho a no casarse*, Comares, Granada, 2001.